

ПРОТОКОЛ

№

Днес 3 март 1971 година се състоя заседание на Художествения съвет при Народен театър "Иван Вазов" за приемане на пиесата "Хеда Габлер" от Ибсен.

Присъствуваха: Ал.Гетман, н.а. Кр.Мирски, з.а. Стефан Великов, з.а. Лили Попиванова, з.а. Асен Миланов, з.а. Моис Бениеш, Севелина Гъророва, Сава Хашъмов, Славчо Митев, Божидар Божилов, з.а. Стефан Сърбов, Камен Зидаров, з.а. Иван Чипев, Огнян Бояджиев, Орлин Орлинов, Богданова, Мария Балканска.

Отсъствуваха: н.а. Стефан Гецов-болен, н.а. Ружа Делчева, н.а. Андрей Чапразов-болен, н.а. Любомир Кабакчиев-ГДР, з.а. Енчо Халачев-Сливен, Владимир Каракашев-СССР, Юлиан Вучков-болен.

АЛ.ГЕТМАН - Другари, Преди да ви дам думата да се изкажете бих искал да ви прочета и някои съображения, които е изготвила др.Севелина Гъророва в първия худ.съвет, някои препоръки, които трябваше да се реализират в репетициите на "Хеда Габлер" до сегашното му представяне в Съвета. А преди това колко репетиции имаше др.Бениеш. 4 репетиции. Докладна записка от Севелина Гъророва относно поправките в постановка на Хеда Габлер. На 26.II.петък се срещна с режисьора на постановката др.Бениеш и изпълнителката на Хеда Габлер др.Иванка Димитрова.С тях бяха систематизирани онези поправки, които режисьорът ще внесе в постановката след бележките направени от Худ.съвет, а именно:

1. Ще се работи за изясняване на отношенията между Хеда и останалите действащи лица, главно изясняване на отношенията ѝ с Льовборг.като ще се положат усилия за уплътняване на този образ. Две-три изречения от съкратения текст между тях ще бъдат възстановени.

2. Ще бъде изострена линията на Брак като виновник за трагедията на Хеда и морален убиец на Льовборг

3. Ще се засили социалната и разобличителна страна на пиесата като още в началото на репликата на лелята ва Льовборг бъде посочено отношението на цялото обкръжаващо общество към героя и неговия бунт.

4. Ще се поставят акценти по линията на трагическата вина на Хеда и ще се изостри адреса на провала на индивидуализма като философска система.

5. Експозицията на спектакъла ще бъде съгъстена и направена по-действена.

6. Ще се търси по-стъстен ритъм и по-разнообразно впечатление у зрителя от раздвижване на осветлението.

Имате думата.

Трябва да направя едно пояснение в предвид, на обстоятелството, че голяма част от Художествения съвет отсъства и с оглед да бъдем подпомогнати във виждането съм поканил и други другари от отдел "Театър", драматурзи и т.н., които ще е полезно нещо да кажат. Имаше желание да дойде др.проф. Любомир Тенев, но той се оправдава, че той сега има лекции и ако можеше Худ.съвет да бъде насрочен за друг ден, би бил дошъл. Сега да почнем ли подред или да чакаме. (смях).

ОРЛИН ОРЛИНОВ - Сега как трябва да говоря като **възпитан** гост...или да.

АЛ.ГЕТМАН - Ами след като има магнетофон, така, да се има в предвид. От сега нататък въвеждам магнетофонната лента и това отива в музея на театъра и един ден ще улесни много от тия хора, които ще изследват много неща. Особено характера на **заблуденията** на Художествения съвет.

ОРЛИН ОРЛИНОВ - Понеже ще отива в музея искам да кажа, първо, че по-голям театър от Народния театър, това го казвам за вековете. (смях) Приятното е за мен, че не съм гледал до сега, че не съм бил на първия худ.съвет и ако не мога да вляза във така плетеницата на театралните взаимоотношения няма да ми се сърдите, ще говоря просто като първо впечатление, като зрител, Отново ме поразил Ибсен. Име, накара и ме убеди отново, че не може да има голяма драматургия без големи страсти, без големи стълкновения вътрешни, защото тука пицовите са само една външна изява на вътрешните гръмотевици. През цялото време докато гледах, и може би това и други така са се питали има ли смисъл да бъде показвана тази пиеса сега в нашите дни. Какво ще бъде ползата, какъв ще бъде смисъла, каква ще бъде поуката, елементарно казано от това което и ~~не~~ ако това може да допринесе за моето мнение, смятам, че има и смисъл, има и поука, има и много полза от това, че ще бъде поставена Хеда Габлер. Защото това е голяма драматургия, многопланова, и главното качество няма да открием Америка за Ибсен, че събужда допълнителни по асоциативен път, както казват театралните критици допълнителни размисли, допълнителни мисли и човек си излиза и размислен и обогатен, и въобще с основа необходимо **жж** куфарче от впечатления и мисли, което трябва да произведе едно театрално представление. Това е първо. За смисъла и за нуждата в тази постановка. Колектива на Народния театър някакси да поставя и такива пиеси, да напомни за

своя път за това че е пръв театър, наистина, това го казвам сериозно. Ще споделя тук една мисъл, че много ми е мъчно дете българската драматургия между нас казано, няма подобен род пиеси както казах на Огнян Бояджиев, домашни пиеси в кавички вътре в дома, вътре в стаята, но трябва да се надникне вече в триъгълниците, четириъгълниците. Това без ангажменти казано. Сега за самата постановка приемам я. Тази постановка не търпи никакви кой знае режисьорски интервенции. Помислих си дали може другояче, то разбира се, че може, колкото режисьори толкова и трактовки, но, че тука фокуси и никакви особени цветисти трикове не бива и не може да се прилага. До такава степен, че даже игратата с осветлението ме подразни, защото тия акцентуваници за съвременния зрител са ненужни, тъй като той е достатъчно интелигентен, за да може да направи една социологична политическа оценка на постановката. Колкото има ~~малко~~ лека мъглица в идеологията тя си е Ибсенова мъгла и ние не може да искаме от него такива социалитико-реалистически разделения оценки категорически. По-важно е тука другото. Постановката е хубава, значи подразниха ме светлините, подразни ме началото. С пианото и качването на Иванка Димитрова до горе. Нещо ме подразни, казвам точно както съм го почувствувал. Не харесвам началото. Нещо има такова разсеяно, не е необходимо. Падането на закачалката на Чапразов се измъкна добре. Друго нещо, което това е у Иванка Димитрова не ми допада външното дообогатяване на образа, това което носи вътре като Хеда Габлер струва ми се че трябва да се тушира мимиката, да се тушира подчертаното отекчение, скука или това нека да го потърси малко по-навътре а не така демонстративно. Става малко тенденциозно и ненужно. Иначе, много добре покрива образа. Чапразов е блестящ. Николина Лекова много добра, за съжаление тя е по Ибсен малко като че ли. Няма тази натовареност, каквато имат другите. Изобщо аз смятам, че тази постановка ще бъде гледана и желана от публиката.

АЛ. ГЕТМАН - Другарката Севелина Гьорова, член на Литературното бюро.

СЕВЕЛИНА ГЬОРОВА - Аз ~~мисля~~, че значителна част от поправките, които бяха препоръчани от Художествения съвет и колектива се нанесе върху постановката би трябвало да отбележим, че в много кратко време, действително са направени много сериозни промени. Аз ще отбележа главните от тях. Струва ми, че позицията е станала по-действена, въпреки че по-начало аз намирам твърде дълъг този диалог между Берта и леля Юла, но темпоритът действително е нарастнал, и което е по-важно Магда Колчакова днес играе значително по-органично и по-вътрешно и по-убедително оная задача, която

на нея е възложена, тази трактовка която миналия път др.Бениеш обясни. Мисля също, че наистина и в отношенията си с Льовборг би получило едно разнообразие и една по-голяма яснота. И също така са се увеличи тези сатирични нотки в изпълнението на Хеда. Бележката, която направи Орлин тя не е толкова, не се отнася до актьорите. Може би в желанието някои неща ~~не бидат~~ по-ясно да бъдат. Днес тенденционно и съзнателно са поднесени по-директно, за да бъде ясно пределно, нали, адреса на постановката, за да се покаже тясно ония сатирически нотки, които миналия път така бяха препоръчани на съвета. Затова аз мисля, че тези неща трябва да останат. Надявам се, че по-нататък в хода на представленията, те биха могли да потънат в една по-голяма органическа и по-тънко да бъдат поднасяни, нека ние отначало се задоволим това да бъде все пак пределно ясно, защото пиесата е сложна, тя борави с един така доста сложен подтекст, много трудно от нея може така директно и ясно да се извлече основното и нужно е актьорите да търсят тази по-голяма яснота. Мисля, че миналия път обърнах внимание, че Льовборг трябва да се потърси в ^{нещо повече} грима, ~~някак~~ ^{следи} от тоя негов бунт. Мисля, че там може да се справи с нещо. В лицето на актьора, той е по-добре, отколкото беше миналия път. И тази перука на Стефан Димитров аз я смятам за съвсем неприемлива и бутафорна. Един блондин, мисля че е съвсем неуместно сладникаво нещо, нещо така което чуждее на тоя строг и реалистичен дух, който има цялата постановка и мисля, че с това би трябвало в този случай да се избегне. Може би у него дразнят някои така светлини преходи, но днес например изгарянето на ръкописа действително звучеше със своята даже зловеща сила. И се постига така едно внушение, може би тук нещо още трябва да се помисли в така малко произволното на места угасване, особено при влизането на Теа, нали което може малко по-плахо, по-да се обере, но това е един въпрос също така на издукусуряване. Аз мисля, че постановката може да бъде показана пред зрител, може да се отиде на премиери, това трябва да стане, защото по-нататъшното забавяне за да се подобри работата нали би така травмирирало актьорите, би травмирирало целият колектив. Но тук искам да каже нещо по-общо, Тази постановка влезе допълнително в нашия репертоар по предложение на актьорите и това естествено среща известна съпротива дори и в самия колектив, дори в голяма част у хората, ~~в~~ ^а ~~шито~~ след това се събират да преценяват тази постановка. Разбира се, тук творците са прави те идват от доброто желание да се покажат, да играят роли, но и това е желанието на целият наш колектив. И би трябвало за да може ръководството и членовете на Художествения съвет да бъдат значително улеснени би трябвало ние когато изграждаме репертоар

на нашия театър много сериозно да помислим как в ~~е~~воя репертоар проектират така най-добрите наши сили, но и първостепенните сили в театъра, каквито виждаме в тази постановка и да издържим този твърд репертоар да бъде реализиран със състава като търсим една по-голяма заетост на състава. Тогава мисля бихме могли да се предпазим от всякакви така допълнителни колизии, допълнителни усложнения в работата, които могат ~~да~~ след това да травматизират и отделно участници заети в постановката и изобщо хората, които тука са събрани да обсъждат работите въобще творческите работи на театъра. Всички, разбирате за какво става дума. Би трябвало в това отношение много принципиално ние да си изградим цялостно репертоара отначало, всяка пиеса и все по-малко да прибъгваме до едно такова допълнително включване на пиеси. Би могло разбира се, когато има свободни актьори, но то би било желателно по-малко за нашата обща работа. Такова изключение може да бъде направено само по изключение на българската драматургия, когато наистина се появи произведение, ярко, интересно, съвременно, което ние непременно така трябва да включим. Мисля, че такива прецеденти би трябвало да има по-малко в нашата работа. Чувствах задължение да го кажа, тъй като мисля, че това създаде една така допълнителна усложненост ~~на~~ обстановка около Хеда Габлер, която в края на краищата отразява и на творците и затруднява цялата наша работа. Иначе, аз мисля, че каквото би могло да се пожелае по-нататък на представленията за едно също по-голямо вглъбяване на подтекста, за някои реакции, които трябва да бъдат по-ясни, за един по стъстен драматически план, за една по-голяма вътрешна експресия в изява на чувствата. Това е въпрос на едно съзряване което, надявам се по-нататък в хода на представленията ще се получи. Но аз мисля, че имаме едно представление има своето равнище професионално и сценично и то може да получи своята среща с публиката. Това е всичко.

АЛ. ГЕТМАН - Другаря Стефан Великов, засл. артист, секретар на Партийната организация.

СТЕФАН ВЕЛИКОВ - Секретар на партийната организация малко задължава. Затова аз ще говоря като член на Художествения съвет и като член на колектива. Първо, аз напълно съм доволен от изказването на др. Орлин Орлинов специално за пиесата. Че е включена в нашия репертоар, аз го казах и на миналия Художествен съвет. Народният театър трябва да търси пиеси с такава сложност, с такава как да ви кажа, изплетена драматургия като някаква великолепа дантела, където всичко е аргументирано. Няма нищо случайно. ~~Илижжж~~ И с такива сложни взаимоотношения в това затуи защото в такива пиеси

ще израснат, ще израсне майсторството на нашите артисти. Това е по пиесата. Аз също се радвам че след 4 репетиции, значи ако ние не бяхме отложили, ако не беше се получило това нещо, ние отново да гледаме втори художествен съвет щеше да се получи същият резултат като се направиха тези бележки, които се направиха там и които Севелина много добре е формулирала. Значи, нямаше да се подхвърля състава, да се травматизира. За мене беше съвсем ясно и всички които по-дълго време и години наред са работили в театъра знаят това нещо, че последните 4-5 репетиции всъщност оформяват спектакъла, оформяват намеренията на режисьора, оформяват намеренията на артистите, изясняват взаимоотношенията, това е една стара практика, ние го знаем това това. Значи това нещо можеше да се спести.

Разбира се, основателна беше тревогата на ръководството на театъра, че известни неща така не бяха още доизяснени и не бяха доуточнени. Аз смятам, че много от препоръките, които се направиха се осъществени. Един по-добър темпоритъм, който вече така хваща публиката, хваща вниманието на публиката, отношенията между отделните герои са изяснени вече, нали до голяма степен, разбира се с няколко представления и няколко репетиции които остават. Всичко това ще се издигне още на няколко градуса по-високо и смятам, че ние ще имаме една добра премиера. Все пак аз искам да обърна внимание на няколко неща. Първо, много от участващите поради желанието да получат някаква простота ли, поради какво не знам, говорят твърде тихо и много неща се изпускат и не могат да се хванат възлови моменти в пиесата и във взаимоотношенията на ~~дружни~~ героите. Аз бих искал да обърна внимание на такова нещо например, няколко пъти Хеда Габлер казва: Говори за венеца и т.н. Това трябва добре да се подчертае. Това е мечтата на Хеда Габлер, това е онова нещо, което я е свързвало с онзи човек в миналото по някакъв начин. Това е, това трябва добре, но това нещо пропада, това е символа на победата, тя желае да осъществи себе си. Това е венеца, символа, лозунга. Тя иска да го види, тя дори в смъртта му иска да го види достоен, не да се застреля в слабните някъде около някакви разбираш ли органи, а да се застреля или в челото, или в гърдите достойно. Там още веднъж носи още веднъж се повтаря тая ~~дума~~ дума за достойната смърт, нали. Не мога да си спомня точно сега.

АЛ ГЕТМАН - И за иронията.

СТ.ВЕЛИКОВ - За иронията. Такова общество в каквото живее Хеда Габлер докарва до такова крушение на идеите и на намеренията на хората на техните мечти. И аз мисля, че тогава това достатъчно добре е подчертано, но още може по-добре да се подчертаят тия

неща.

ОРЛИН ОРЛИНОВ - Извинете, може би венец от лозови пръчки не е хубаво.

СТ.ВЕЛИКОВ - Да, аз не знам. Може би лавров венец, аз не знам. Да прието е. Аз бих казал, за да се обвини и изяснят отношенията между Льовборг и Хеда също там някои техни думи пропадат. Пропадат просто. И не става ясно, какви са били отношенията на тия хора. Бенко, много те моля това е само технически просто може да се постигне. Просто, те да намерят разбираш ли едно по-ясно общуване по-между си, по-ясно да говорят, за да стане ясна цялата тая работа как се завързва там. Тука, трябва също по-добре да се подчертае отношението между Теа и Льовборг, между другото трябва да ви кажа, че актьорите споменават имената така, че не може да се чуят добре. Имената трябва ясно, да се запомнят, ясно да се произнасят. Между Теа и Льовборг, това става въпрос за доверието. Да се разбере откъде идва нейното крушение, по отношение на тая жена, защо той почва да пие, затуй защото тя е загубила в него доверие. Тука става въпрос и за доверие. Това е още една линия в образа тука в сложната плетеница на отношенията, нали. Това е което имам да кажа. Аз се радвам, че тия бележки, които бяха направени са постигнати и ний без страх, спокойно можем да пуснем спектакъла. Това няма да навреди тука. На миналия съвет възникна въпроса, ама пред Конгреса как можем да пуснем такава пиеса. Ами другари, нищо няма в пиесата такава, което да шукира един такъв празник на нашия народ. Няма такава нещо, аз не виждам поне, може би не мога да схвана ясно тия неща. Но не виждам такава нещо, и аз смятам, че няма защо да се безпокоим, можем спокойно да си пуснем пиесата, разбира се, тука има още едно нещо др.Гетман, аз искам да го кажа: взимам и повод думите на Севелина Гъорова, затова че пиесата се постави извънпланово. В практиката на Народния театър, всички тука знаят, които дълги години са били в Народния театър имаме много такива случаи. Случва се, голяма част от колектива е свободен, такива неща правеше навремето, доколкото си спомням др. Филипov, много и доста пиеси ние така изиграхме извънпланово, в което няма нищо страшно.

АЛ.ГЕТМАН - Щом е в плана, няма нищо извънпланово.

СТ.ВЕЛИКОВ - Да, още повече, другари, има едно нещо тука пиесата не влезе така дето се казва. На Художествен съвет директора на театъра поставя въпроса - да я поставим ли тази пиеса, или да не я поставиме. И се реши на Худ.съвет - тя вече става вече планова пиеса. Разбира се, отделни артисти може да им зловиди тука на отделни хора, това, но всичко е добро, което свършва добре.

Аз искам, това е горе-долу. Още нещо искам да кажа, това е че няма защо да се безпокоим също. Това е другарю Гетман.

АЛ.ГЕТМАН - засл.артист другаря Сърбов.

СТ.СЪРБОВ - Аз повече от това което казах на първия художествен съвет, нещо особено не мога да забележа. Освен това, че искам да искажа за втори път голямата си радост тук и възхищение от постижението на Николина Лекова. Аз се радвам когато в нашият театър, разбира се, другите колеги абсолютно всички са направили много нещо, но нейната работа трябва просто да се отбележи като един връх за нея в изявяването ѝ като актриса. Освен това, искам да изкажа радостта си, че Бочо Василев, който тогава ми се видя просто неудачен, даже бих казал, не го изразих тогава невъзможен за тази роля, сега в първата част на пиесата, той просто покрива и на равна висота с колегите от нашия театър. Бих пожелал другаря Бениеш да може във втората част да поработи с него, да може вътрешна сила да има по-голяма. Там той все още не му достига. Аз не мисля, че тези вътрешни смени на осветлението допринасят освен когато там казва Николина Лекова: "навсякъде виждам тъмно, тъмнина" Това дете се затъмнява сцената може и да се приеме, но публиката ще бъде шокирана. Защо пък това става така. Иначе пиесата е пиеса разобличителна, зрителя има какво да се поучи от нея, зрителят ще излезе от салона с натоварен с мисли и смятам, че нашият театър е на една висота в това отношение, че вмъква и Ибсен. Това дете някои казват, че пред Конгреса не трябва да се играе такава пиеса и без друго през м.април аз знам, че ще се играят пиесите "Кремълският часовник", "Арко Ирис", но тя да си върви, защото ако ние прекъснем и не ѝ дадем път на пиесата, аз знам какви са страданията на актьорите, които взимат тези малки бели книжки, ролите си, това са безсънни нощи, това са репетиции, това са амбиции, това са страдания и всеки поред не е това една обикновена работа с чук и гвоздеа да я прекъснеш, това са сърца. И аз смятам за спокойствието и за радостта на нашите колеги, те трябва да имат радостта да излезат пред публика по-скоро.

АЛ.ГЕТМАН - нар.арт. проф. Кръстьо Мирски

КРЪСТЬО МИРСКИ - Днес я гледах за първи път, нямам никакво впечатление от миналата репетиция и мога да кажа, че спектакълът така както го видях като спектакъл мен ме задоволява и след малко ще кажа няколко думи за него. Но не мога да си спестя да ви припомня, че когато се приемаше пиесата аз бях единствения който считаше, така поне помня, че надали Хеда Габлер ще реши някакви съвременни проблеми и ми се много ще сега да си каже мнението, независимо от това, че на pewno пак ще остана сам. Тая пиеса, когато навремето се

играла е била много понятна за зрителите, защото е показвала една от формите на бунта против буржоазната действителност, която тогава е била особено модна. Значи не става дума само за индивидуализма, а за аспект определен на индивидуализма нишпански аспект в план именно на свръхчовека. И това е било тогава много модно и много понятно за всички и затова Хеда Габлер им е била понятна. Но сега, мене ми се струва, почти нетактично след фашисткото варварство, което така компроментира напълно и изцяло, окончателно философията на Ничше и въобще понятието за свръхчовека по такъв безобиден начин и даже с известна симпатия с каквато Ибсен се отнася към своята героиня тези именно, този начин на поглед върху света и то тази форма на протест да се покаже. Ето защо аз лично сега още повече от преди се убедих, до каква степен, тази пиеса, това е мое лично мнение, но аз не мога да си изкривя душата, трябва да си каже така както мисля, до каква степен тази пиеса няма никаква кореспонденция с нашите проблеми и до каква степен даже тя ще остане непонятно на мнозина, които не са познати достатъчно с тази отречена и по такъв, бих казал, категоричен начин от историята философия.

Сега, от тука нататък вече противно на някои другари, аз не мога да видя вина в създателите на спектакъла, аз не виждам по какъв начин да се намери по-точен адрес, защото колкото по-точен е адреса, толкова повече ще покажеш тъкмо онова, което най-малко ще бъде убедително за съвременния зрител. Какъв по-точен и по-ясен адрес, какъв мост със съвременността може тази пиеса да разкрие. Спектакъла, според мене, е спектакъл съвсем в духа на Ибсен, пиесата извънредно, според мен е точно разчетена, така както е написана от автора и всички образи отговарят на това, което автора е мислил. Така на мене ми се струва. Особено голямо ми се вижда постижението на Чапразов и с много голяма радост трябва да кажа, че от дълги години аз не съм могъл да се развълнувам така от изпълнението на този наш пръв и много талантлив актьор както тук. Тука го виждаш разбрал до дъно, вникнал хубаво органичен до край и на всичко отгоре с едно съсредоточение, бих казал увлечение изпълнява, което в някои други роли, особено след като премиерата е минала, аз у него не бях забелязал. И това ме успокоява, особено зарадва. Също така ми се харесаха и другите изпълнители и Николина Лекова и кой повече, кой по-малко, Иванка Димитрова която много интересно и майсторски изпълнява ролята, е верно ако беше внушаваше ѝ възрастта на героинята щеше да бъде много по-точно. Но какво да направим, там вече нищо не може да се направи. И разбира се там има едно-две места, които на мен не ми бяха много понятни. Да кажем, когато тя

коленичи пред Брак в последното, финала на пиесата, почти коленичи, свлече се пред него, значи аз съм във ваша власт. Аз не смятам, че в този момент, както и да тълкуваш образа, е допустимо едно такова евтино свличане, което надали отговаря на нейното състояние тук. Но не знам не съм много сигурен, така на мен ми се струва. Най-сетне Искан да кажа още, че при така разработена пиеса, тя така трябва да се разработи, като че ли няма друг начин. Много чужди ми се виждат всички светлинни ефекти, и ако щете стаичката ѝ горе, която съвсем за нищо не служи, освен да я виждаме от време-навреме, че се разхожда там, а че е умряла красиво застреляна в слепосочието и това не е необходимо да го знаем, ние вярваме че тя го е направила. И надали има много смисъл всичкото това, тези игри на осветлението, тези работи надали допринасят. Те не се свързват с постановката. И мисля че от това само тя губи и рассейва, вместо да помогне.

Сега, едни можем да кажем че Магда Колчакова наистина не е за ролята, но тя играе ^{и верно} точно. Това е. Сега данните ѝ може не съвсем да отговарят, но това е друг въпрос.

СТЕФАН СЪРБОВ - Трябва по-високо да говори, не се разбира.

КРЪСТЬО МИРСКИ - Да. Може би. И така може да се каже и за другите. Бочо Василев трябва да ви каже, че аз също предполагам, че от това което чух, няма да ме задоволи особено, но трябва да ви кажа, че това е много добро прилично равнище сега и никак не е под равнището на целия колектив. Съвсем добре е. И разбира се Льовборг малко да не набляга на това Льовборг, както казват всички, малко поне да не звучи прекалено по български език. Имена да не звучат. Нямам повече да кажа.

АЛ. ГЕТМАН - Другаря Камен Зидаров.

КАМЕН ЗИДАРОВ - Другари, аз гледам за пръв път и няма да кажа, че именно щото гледам за пръв път ще си запазя някои резерви, напротив при едно гледане, при един спектакъл Бочо първото впечатление е важно. И като гледах така през всичкото време дойде ми до ума следното съпоставяне. Представете си най-големите майстори на подтекста на драмата над голямото подводно течение Чехов умира в четвърта година, Ибсен в пета. Шеста. Значи две години по-късно но работят в една и съща епоха. Затова присъствието на голям втори план в пиесата което трябва да бъде разкрито абсолютно точно и вярно е най-трудната задача при поставянето на чеховите и на ибсеновите пиеси. Аз ще говоря по-късно за постановката но искам да подема репликата която беше вмъкната от Гьорова и от Мирски. Наистина аз съм бил дългогодишен директор и знам, че извън репертоарни пиеси не могат да се поставят, но това трябва предварително знание и решение на ръководството на театъра. И това не може да

бъде произволно. И то не може да бъде системно, защото винаги ще се намерят 3-4 или 5-ма актьори, ще си намерят една хубава пиеса ще я подготвят и ще кажат ние сме готови. И ще изправят винаги ръководството пред един свършен факт. И това значи нарушение на плановост, това значи вмъкване в репертоарната линия и т.н. и т.н. Нещо което не бива да бъде система да бъде принцип. Репертоара знаем как се изработва, изработва се предварително при строго определени идейно-художествени изисквания каквито даден сезон налага и следователно от този принцип ръководството на театъра не бива да отстъпва и занапред трябва точно да се спазва. Ние сега сме изправени пред един свършен факт, който е санкциониран от ръководството на театъра и вече няма защо да се коментира. Трябва вече да говорим за художествено и сценично реализиране на Ибсена на наша сцена.

Отдавна Ибсен не е игран, като изключвам отдавна отдавна скоро играхме Нора, Призраци. Разбира се, аз смятам, най-подходяща пиеса в днешен момент на Ибсен за наше време това е Подпорите на обществото. Най-подходяща. Но безспорно Ибсен е голям майстор, винаги големите актьори искат да се опитат в него, дава възможност на разкриване големи актьорски способности, голяма актьорска техника, големи актьорски художествени усещания и т.н. И това разбира се винаги ще бъде примамка за актьорите, но при подбора на тия пиеси от такива автори като Ибсен, ще трябва разбира се пак да се внимава. Що се отнася до Хеда Габлер тя сега се играе на запад и се играе от много големи актьори и актриси. В нея си опитват силите вече така артисти, които искат да кажат още една дума към голямото си творчество, както се казва. Не намирам, че Хеда Габлер ще бъде някаква обществена пакост за сега за нашият момент. Това, че било пред Конгреса не може да бъде това сериозна причина. Конгреса е след един месец, дотогава пиесата ще се играе. Знае се, че по конгреса няма да играем, или дето се казва, баш непременно Хеда Габлер, но бих препоръчал и другото пък, дето се казва да играем само ~~идейни~~ високо идейни наситени дълбоко идейни пиеси, от туй пък на хората да им стане байгън. Разнообразието в в природата на човека и следователно хората ще искат да видят и едното и другото. Така, че минавам конкретно към постановката.

Аз казвам, че общо взето разчитам на пиесата, грешки няма. Основната идея в самото разкриване на образите. Радвам се, че за първи път присъствам на едно добре оформено декоративно, вече има декорация, че вече се разхождат шака произволно актьорите да влизат и излизат от дето искат. Вече това нещо все пак ограничава, дава предлагаеми обстоятелства създава атмосфера, помага на актьора и следователно, като казвам атмосфера, трябва да подчертая Ибсеновата

атмосфера все пак трябва да бъде по-сумрачна и малко по-хладна, по-трагическа, ако щете, предващаваща този драматизъм, предващаващ трагедията. Това е вече в символите знаци в символиите елементи на самият автор. Просто се радвам, че Кирчо добре се е справил с тая работа. Мъничко там, втората гарнитура се сече малко с общия тон на пиесата, но това не важи, защото тя е стара къща. Купувала я е леля Юла и следователно може да си позволи такава безвкусица малко. Що се отнася до костюмите също мога да поздравя Наследникова, но иска ми се да кажа, че Хеда Габлер би могла да бъде с още един костюм. Едно малко по-разнообразие. Първият шушляк нещо не ме привлича Сега, искам да изтъкна това подтекст играят добре и поднасят втори план добре най-добре Чапразов и след това Иванка Димитрова. Иванка вече е така значителен майстор на този начин на игра, но има една мъничка опасност в Чапразов да ослепоти на някои места образа. Трябва по-голямо притискане, по-голяма сериозност, защото той-внушава тази гибел. Три места при финала у Иванка Димитрова, ми се струва, че трябва да бъдат доработени. Въпросът с посрещането с пицовите когато влизат в градината, ще стрелям и смеха ми се струва е безгрижен и лек, трябва да бъде жесток, с голям подтекст. Тука трябва да се разкрие подтекста още във финала, присмех когато стреля. Второ, ~~изгарям твоето дете.....~~ изгарям твоето дете. Голям акцент, много подчертано, много твърдо. Изгарям твоето дете Рито, да се чуе дете се казва и на последния ред. От третото действие нататък, от изгарянето на това, не може Хеда Габлер да не усеща, все пак че някаква трагедия може да я помете. Някакво разплитане на този конфликт, който се заплете така жестоко. От там нататък тя е решителна и твърда, по-малко гримасечена, по-малко такива нервни елементи и повече решимост в образа, нещо което Иванка може да постигне, щото образа е набелязан безспорно много добре. И следователно тука също трябва вече отиването към красива и решителна смърт, то не е отиване само за самата красива смърт, то отива се към смъртта, защото безизходицата е пълна. Хеда Габлер катастрофира. Живота ѝ я съсипва. Фактите, жестоките факти на живота я съсипва. Едно унищожаване на един ръкопис. Затова за да си отмъсти за непостигнати никакви нейни чувства не реализирани по-рано, това вече води до пълна катастрофа в края на краищата. И следователно тука вече, смятам че присъдата на Ибсена към тази героиня е абсолютно решителна и отрицателна. И няма защо да се явява някакво раздвоение към нея. За Чапразов имам само тази малка забележка да му се направи да няма опасност някои места да поослекоти образа, иначе е прекрасен, великолепен.и в разкриване на втория образ, особено в акцентите. Изненадваме появата на наша сцена на Бочо Василев.

Аз го гледам за пръв път, аз понеже ида прочел пиесата, изненадан съм, че той разбира подтекста, но още не може да го донесе до зрителите така както трябва. Още му липсват още някои външни изразни средства. Трябва да се намерят. В грима обезателно по-пергаментно жълт болезнен вид. Даже ако щете тука бръчки на хора болни от неговата болест обезателно грима малко по-болезнен, на такива неврастеници и пр., за да се знае, щото иначе такъв свеж човек. Това е външен израз на тая психика, нали. Защото иначе отиването към смъртта толкова ~~жестко~~ бързо и по внушенията на Хеда Габлер все пак трябва да бъде подсказано от един такъв грим. Що се отнася до Николина Лекова, искам да ви кажа, че самият образ малко у Ибсена така безцветен. Той си е такъв, по Ибсена. За Стефана говорихме, той разбира и прави ролята добре, но има нещо, как да ви кажа, тази перука ли олекотява работата не мога да разбера, но все пак трябва да ви предупредя, че много чернооки норвежци има в цялата тая пиеса. Много чернокоси. Имайте предвид, че расата е предимно руса. Типичното за тях това е. Вземи Пер Гюлт винаги го играят с руса коса, синеек и т.н. Но искам да кажа спектакъл има, спектакъла ще узрее с досег вече с публиката, може би към 9-10 представление актьорите ще бъдат съвършено на мястото си и ще съумят и в акценти и в разкриване на втория план и т.н. Смятам, че трябва да се пусне, защото повечето актьорите да се тормозят и мълчат може да се получи някакъв обратен резултат. Разбира се, аз познавам актьорската психика и може би да почнат да тълчат на едно място и не трябва повече да се чака. И следователно пиесата трябва да се пусне, като моля също така да се има предвид тия бележки, които казах по-рано при изготвянето на репертоара и т.н. занапред такива работи не бива да се случват, а да вървят по закона, по реда, по принципа, както е казано.

АЛ. ГЕТМАН - Засл. арт. др. Иван Чипев

ИВАН ЧИПЕВ - С две думи само бих искал да кажа това, че редица от препоръките, които се направиха на др. Бениеш, смятам че сега търсят твоего уплътняване в общото режисьорско решение. Нещо, което бих пожелал сега в момента да се поработи върху текста. Тъй като стъжковенията в крайна сметка имат ~~словесен~~ израз и тоя словесен израз не достига с цялата точност в зрителната зала. Това смятам сега като една много необходима задача, която стои пред режисьора и състава. Смятам, че ако тая пиеса има място сега в нашия театър, специално в Народния театър, това е защото миналия път аз говорих по този въпрос, искам само сега с едно изречение да се изясня, много от проблемите на това общество, което в края на XIX-я век довежда човека до една такава духовна и физическа деградация.